

MØTEREFERAT

Til stede: Se vedlagt deltakerliste.

Emne: Møte i Nasjonalbibliotekets strategiske råd

Dato: 15.10.24

Til: Medlemmer i strategisk råd

Møtet ble holdt på Quality Airport Hotel Gardermoen.

1. Velkommen

Møtet begynte med en presentasjonsrunde.

2. Statusrapport

Utvidet nasjonal bibliotekstrategi

Nasjonalbiblioteket (NB) fastslo innledningsvis at framdriften for tiltakene i strategien er slik at det ikke var behov for vesentlige prinsipielle diskusjoner på dette møtet. Mange av sakene ville ha preg av orienteringer. På neste møte må rådet se på veien videre etter bibliotekstrategien.

Anbud på metadatabrønn og metadataleveranse

NB har nylig invitert til konkurranse om innkjøp av tjeneste for tilgang og deling av metadata for norske bibliotek – en metadatabrønn¹. Tiltaket ble lansert i gjeldende bibliotekstrategi. NB vurderte å utvikle tjenesten selv, men har konkludert med at det er bedre å kjøpe tjenesten. Fristen for å melde seg interessert er 28. oktober. NB regner med å velge leverandør omkring månedsskiftet januar-februar. Deretter vil leverandøren bruke tid på å utvikle tjenesten og sette den i funksjon. Tjenesten vil i første omgang ha et relativt begrenset omfang, men kunne bygges ut etter hvert.

Metadataleveransen til folkebibliotekene vil inntil videre håndteres dels av Biblioteksentralen og dels av Bokbasen etter avtale med NB. Biblioteksentralen, Bokbasen og NB har dessuten inngått et samarbeid om å utarbeide et felles emnesystem for folke- og skolebibliotekene². Dette skal være klart til 1. april.

Kielland-rapporten og veien videre for lydbøker i bibliotek

NB orienterte om bakgrunnen for utredningen³, som ble initiert som følge av arbeidet med bokloven. Utredningen slår fast at bibliotekene har lov til å låne ut bøker etter en eksemplarmodell, men også at forlagene ikke har plikt til å selge bøker til bibliotekene.

¹<https://bibliotekutvikling.no/nyheter/anbudskonkurranse-for-metadatabronn/>

²<https://bibliotekutvikling.no/nyheter/felles-emnesystem-for-folke-og-skolebibliotek/>

³<https://bibliotekutvikling.no/nyheter/utredning-om-digitale-utlan-fra-folkebibliotek/>

NB er i ferd med å følge opp utredningen og vil fremme to hovedforslag til departementet. Det ene er å arbeide for en avtale med forlagene om en eksemplarutlånsordning. Det må i den forbindelse sikres at biblioteksystemene håndterer ventelister for eksemplarutlån. Det andre forslaget handler om produksjonsstøtte for lydbøker knyttet til en innkjøpsordning. Det første forslaget er bl.a. begrunnet i ønsket fra bibliotekene om forutsigbarhet i bibliotektilbudet. Det andre forslaget er bl.a. begrunnet i at mye av litteraturen på dagens innkjøpsordning ikke produseres på lyd og dermed gjør norsk litteratur mindre tilgjengelig for innbyggerne.

NB orienterte også om bakgrunn og status for tilbudet i TIBI⁴.

Medlemmene av rådet støttet de to forslagene som NB ønsker å følge opp. Det ble også pekt på at e-bøker fortsatt krever oppfølging siden forlagene ikke selger norske e-bøker til fagbibliotekene på vilkår som fagbibliotekene kan leve med.

Tilgang til pliktavlevert materiale

Ordningen for digital tilgang til pliktavlevert materiale er nå permanent etter avtale mellom NB og rettighetshaverne. NB vil om ikke lenge informere bibliotekene på nytt om ordningen. Neste steg er å forankre ordningen i forskrift. NB er i dialog med departementet om dette.

Universitetsbibliotekene som tidligere fikk fysiske pliktavleveringseksemplarer, opplever at tilbudet til forskerne har blitt dårligere og at forlagene ikke følger opp sine forpliktelser når det gjelder å tilrettelegge for forskning.

Regjeringens leselyststrategi

NB orienterte om leselyststrategien som har kommet siden forrige møte i rådet. NBs oppfølgingstiltak er knyttet til Sommerles, TIBI og Det flerspråklige bibliotek. I tillegg kommer et tiltak knyttet til samarbeid mellom bibliotek og barnehager. 15 mill. kr. av NBs tippemidler skal ifølge departementet brukes på denne ordningen, som vil erstatte satsingen på aktiv formidling. NB legger opp til at fylkesbibliotekene skal følge opp ordningen i samarbeid med NB. Midlene vil bli lyst ut første halvår 2025. Ordningen er ennå ikke planlagt i detalj, men den vil forutsette at det foregår formidlingsaktivitet. Storbybibliotekene har diskutert mulige bidrag til ordningen, og vil også være aktuelle aktører gjennom prosjekter, tiltak og kompetanse.

3. Formidlingsløsning

NB orienterte om bakgrunn og status for arbeidet med formidlingsløsning, som formulert i saksnotatet til møtet. I motsetning til en del andre infrastrukturtiltak i strategien, ønsker ikke NB å drive en formidlingsløsning selv. Man er nå en fase der partene ser på hvordan videre framdrift kan forankres gjennom Bibliotek24 og KS. Parallelt jobber prosjektet som er igangsatt, med kravspesifikasjon. Det ble påpekt at denne også må sikre bedre tilgang til forskningskilder gjennom folkebibliotekene. Det må kommuniseres tydelig til bibliotekfeltet at dette handler om å bruke midler til digitale løsninger på en annen måte og ikke betyr ekstra kostnader.

Det beregnes ca. 10 mill. kr. av tippemidlene i 2025 og 2026 til ny formidlingsløsning, og siden 15 mill. kr. nå er bundet opp til leselyststrategi, vil det trolig bli færre midler til andre utviklingsprosjekter de nærmeste årene. Dette er en ønsket prioritering, spilt inn fra bl.a. fylkesbibliotekene og storbybibliotekene, og en prioritering som rådet støtter.

⁴ <https://tibi.no/>

4. Orientering fra nasjonalbibliotekaren

Nasjonalbibliotekaren deltok på siste del av møtet og orienterte om aktuelle saker i NB. Med bakgrunn bl.a. i bibliotekstrategiene fra 2015 til i dag har NB utviklet et antall tjenester til bibliotekene og fått tilført ny virksomhet til organisasjonen som gjør at NB gjennom 2025 vil vurdere egen organisering. Best mulig tjenesteytelse til bibliotekfeltet er målet med dette. NB ble oppfordret til å involvere eksterne aktører i denne vurderingen, og f.eks. se på hvordan kontakten mot UH-bibliotekene kan styrkes.

Det kan ikke forventes en ny nasjonal bibliotekstrategi fra 2026, og det blir viktig å sikre at midlene som nå er knyttet til strategien videreføres permanent slik at bibliotekinfrastruktur ikke driftes ad hoc. Dette må drøftes både med departementet og bibliotekene. Å utvikle en ny strategi sammen med bibliotekene er ikke en arbeidsform som er forenlig med NBs mandat.

Det må avklares hvordan den framtidige kontakten skal være mot bibliotekene. NB ønsker å fortsette med et råd, men vil neppe opprettholde både et fagråd for TIBI⁵ og et strategisk råd. Behovet for øvrige dialogmøter vil også bli vurdert. Det ble påpekt at rådet ikke bare bør vurderes utfra verdi for NB, men også for bibliotekene, som får anledning til å møtes til diskusjon på tvers av bibliotek og bibliotektyper.

NB ønsker å videreutvikle samarbeidet med bibliotekene om formidlings-satsinger i tiden framover. Sammen når NB og bibliotekene fram til en stor del av befolkningen. Gode eksempler er Bokåret 2019, Skeivt kulturår og Landslovsjubileet. Satsinger som kommer er utvandrerjubileet neste år, Ibsen-jubileet i 2028 og Nasjonaljubileet i 2030. 200-årsjubileet for norsk lærerutdanning i 2026 ble også nevnt.

Kunstig intelligens og trening av norske språkmodeller er et tungt satsingsområde for NB. NB har fått i oppdrag å se på om det kan lages et avtaleverk som kan kompensere for at rettighetsbelagt materiale kan brukes i dette. NB Whisper er allerede i bruk, og målet er å levere flere modeller fra neste år. NB jobber også med språkmodeller på nord-samisk.

Den økte bevilgningen til NB over statsbudsjettet, som er knyttet til digitalisering, vil bli brukt til å øke kapasitet og gjennomstrømming fordi kapasiteten på inn- og utlevering av materiale til arkiv og museer må styrkes. Den vil ikke bli brukt til spesifikt innhold.

Når det gjelder internasjonalt arbeid, er NBs prioritering at organisasjonen skal få noe igjen for dette og for tiden knyttet til teknologi og kunstig intelligens. NB er lite opptatt av møteplassfunksjonen til de internasjonale organisasjonene, og prioriterer ikke disse, men har ansatte i noen av seksjonene til IFLA.

5. Videre arbeid og neste rådsmøte.

Neste rådsmøte legges til Mo i Rana 29.4.2025. Tiden etter bibliotekstrategien blir et tema på neste rådsmøte. På møtet det ble det sagt at det skulle være 24. Det lar seg ikke gjøre.

Arne Gundersen
16.10.24

- **Vedlegg:** Deltakerliste

⁵ <https://tibi.no/om-tibi/fagradet-2021-til-2024/>